

TRACTATUS NONUS.

292

homini cedit, & fidei obscuritas: at verò in charitate nullus ex his defectibus reperitur, siquidem fertur in Deum, prout est in se bonus & summè perfectus, nulla habita ratione nostri modi, nullamque habet de se obscuritatem; licet enim hic in via per accidens reguletur per fidem, & cognitionem obscuram, per se tamen & ex natura sua, petit regulari per lumen gloriae, & claram Dei visionem, cum sit prima proprietas gratiae sanctificantis, quæ est radix luminis gloriae, & fons aquæ salientis in vitam æternam, ut dicitur Joan. 4. Ergo charitas nobilior est fide & spe. Unde Irenæus illam omnium charismatum eminentissimum appellat, & Bernardus serm. 27. in Cantic. magnitudinem animæ ex magnitudine charitatis asserti metendam: *Quantitas, inquit, eniuncunque anima affimet de mensura charitatis quam habet, ut v.g. qua mulum habet charitatem magna sit; que parum, parva, que vero nihil, nihil; dicente Apostolo, si charitatem non habuero, nihil sum.*

Addit Augustinus in Manuali cap. 18. quod solus est amor ex omnibus animæ motibus, sensibus, atque affectibus, in quo potest creatura, eti non ex aq. respondere Autori, vel ipsi motu rependere vicem. Quod fusus declarat Bernardus serm. 83. in Cantic. Si mibi (inquit) irascatur Deus, num ei similiter reras? non utique, sed pacabo, sed contremiscam, sed veniam deprecabor. Si me arguat, non redargueret à me, sed ex me potius iustificabitur. Nec si me iudicabitur, iudicabo ego eum, sed adorabo. Salvans me non querit a me ipse salvari, nec vicissim eget ab aliquo liberari, qui liberat omnes. Si dominatur me oportet servire; si imperiat, me oportet parere, & non vicissim à Domino servitum exigere, vel obsequium. Nunc jam videas de amore quam aliter sit, nam cum amat Deus, non aliud vult quam amari, quippe non ad aliud amat, nisi ut ametur, sciens ipso amore beatos qui se amaverint.

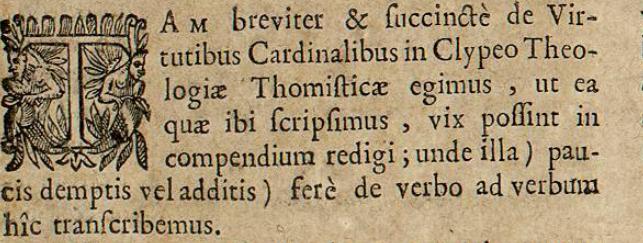
36. Demum Gregorius Magnus homil. 8. super Ezechielem docet charitatem adeo super omnes alias virtutes eminere, ut illam solum in nobis dialbus timeat, vel invideat. Verba ejus sunt. *Antiquus inimicus cunctatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet, quia ipse nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non uitetur, quia necessitate corporis non ur-*

geatur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse egit: valde autem in nobis charitatem veram, id est amorem humilem, quem nobis invicem impendimus, timet, & nimis concordia nostra inuidet, quia hunc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amissi in celo.

Charitas ergo gemma virtutum est, quæ cæteras format, illustrat, perficit: eisque ornatum singulariter ac venustatem ex sui confortio impertit. Hæc vestis purpurea sponsæ, optimè sedens super bysillum castitatis, aut vestis polymita Josephi, omnium virtutum varietate decorata; vel si malis vestimentum Jacob, cuius fragrantia benedictionem Patris cœlestis imperat. Hæc currus igneus sublevans interiorum hominem in Paradisum spirituale. Bitumen quo Deus Ecclesiæ arcum linivit, ne aquæ tribulationum ipsam penetrare possint. Cœmentum quo lapides vivi in ædificio spirituali connectuntur, filum aureum quo inter se colligantur, cœlestè gluten quod animam Deo jungit, & vinculum illud perfectionis quod fœlicissimo nexus & homines Deo, & inter se homines propter Deum ejusque dilectionem conjungit. Hæc ulna aurea quæ portæ & muri cœlestis Hierusalem meatuntur Apoc. 21. id est quæ luminis gloriae & beatifica visionis perfectio mensuratur. Demum charitas, ut ait Bernardus serm. 57. in Cant. *Ignis est, qui consumit quidem, sed non affigit, ardet saeviter, desolat feliciter: Est enim verè carbo desolatorius, sed qui sic in vita exercet vim ignis, ut anima vicem exhibeat unitiois.* Hæc denum (teste Marsilio Ficino) nummus est quo Deus emitur, & à nobis comparatur. *Venalis* (inquit) est Dens: at quo numero? *Quo te emit, charitate.* Quod ergo inter planetas sol, inter elementa ignis, inter metalla aurum, & inter gemmas carbunculus, hoc inter virtutes charitas est. Unde egregie Augustinus tract. 5. in epist. 1. Joan. Puto istam margaritam esse illam pro qua homo negotiator describitur in Evangelio, qui inventis unam margaritam, & vendidit omnia quæ habebat, & emit tam. Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi proficit quodcumque habuerit; quam si solam habeas, sufficit tibi.

TRACTATUS IX.

DE VIRTUTIBVS CARDINALIBVS.

A m breviter & succinctè de Virtutibus Cardinalibus in Clypeo Theologico Thomisticæ egimus, ut ea quæ ibi scripsimus, vix possint in compendium redigi; unde illa) paucis demptis vel additis) ferè de verbo ad verbum hic transcribemus.

1. Virtutes ergo Cardinales quaternario numero comprehenduntur, juxta numerum potentiarum, quæ sunt subjecta virtutum: prudentia enim in intellectu refert, justitia in voluntate, fortitudo in appetitu irascibili, & temperantia in concupisibili. Ad prudentiam pertinet ipsa restitutio rationis; ad justitiam æqualitas in operationibus ad alium; ad fortitudinem firmitas & robur animi adversus pericula & timores; & ad temperantiam represso-

vel moderatio passionum prosecutivarum, in nobis ipsis insurgentium. Vocantur autem *Cardinales*, vel quia inter virtutes morales primariae sunt ac principales, vel quia super eas volvit tota conditionis humanae ratio, eisque velut cardinibus, universa vita honestæ ac politicæ series & moles subinxia est.

2. Porro SS. Patres virtutes illas præclaris celebrarunt encomiis, & variis symbolis descripserunt S. Nilus lib. de orat. cap. 1. ait eas esse tanquam divini thymiamatis quatuor particulas. D. Gregorius 2. moral. cap. 3. dicit illas esse veluti quatuor spiritualis ædificij angulos. Hildegbertus Cenom. epist. 31. quatuor rotas mystici currus Ezechieliæ eas appellat. Olympidorus in cap. 1. Ecclesiastis, has esse inquit quatuor cardinales ventos, quibus perflatur anima regio.

DE VIRTUTIBVS CARDINALIBVS. 293

regio. Denique S. Ambrosius lib. de paradiso cap. 1. illas ait esse quatuor fluentia fontis spiritualis paradise: ita ut sicut fons terrestris paradise dividebatur in quatuor capita, unde quatuor insignes fluyij erumpabant, Phison, Geon, Tygris, Euphrates; ita haec quatuor virtutes sint quatuor quadam fluentia ex sapientia fonte manantia. Postea latè prosequitur uniuscuiusque prædictarum virtutum cum uno aliquo ex fluminibus illis analogiam; & subdit Prudentiam expressam fuisse per Phison, ob insignes divitias, & pulchritudinem ac oblitinationem, quam agro animæ confert: Temperantiam per Geon, quia ut hic fluvius terram Aethiopæ circumcit; ita temperantia ablut corpus abjectum, & carnis vilissima refinguit incendum: Fortitudinem per Tigrim rapidissimum fluviorum, quia hæc, quodam cursum rapido resistentia quoque transverbatur, nec aliquibus cursus ejus impedimentorum bare obstaculis: Demum Justitiam per Euphratem, quia hoc nomine fœcunditas & ubertas atque letitia designatur; justitia vero felix est fœcunda virtutum propago, & insignis fructuum quorūcumque honoris & honestatis abundantia, omnes pascens animas, ac denique lætitiae & exultationis non ipsi tantum habenti, sed & aliis, fons perpetuus & inexhaustus.

CAPUT I.

De prudentia & partibus ejus.

S. I.

Definitio prudentie.

Q uamvis prudentia in intellectu sit, & per consequens simpliciter virtus intellectus; quia tamen non sicut in solo intellectu, sed extenditur ad rectificandum appetitum, merito à pure intellectu libilibus secernitur, & inter morales collocatur, veluti illarum regula, dux, & magistra: unde Philosophus 6. Ethic. Prudentiam *anima ex virtute operantis veluti oculum* esse dicit, Chrysost. in Psalm. 13. *Lucernam anima, Reginam cogitationum, magistrum eorum quæ bona sunt & honesta.* & Maximus Tyrius dicit. 40. prudentiam ait non aliter quam matrem-familias ex rationis præscripto omnia dirigere in familia proborum. Quod videtur summissè à Philosopho, quia 1. Magnorum moralium in ipso fine prudentiam commendat, tanquam architectum quendam virtutum, & sapientiæ velut atrensem, tori virtutum familiæ præfectum, dispensantemque in ea & prescribentem munera singularium, ut sapientiæ tanquam dominæ, cohibito affectum tumultu, & omnibus domi rectè compositis, otium ad functiones suas, & liberum, enibilis iis quæ officere poterant, altissimatum rerum prospectum paret. Demum prudentia, ut ait Bernardus 1. de confid. cap. 8. *inter voluptates & necessitates, media quasi quadam arbitria sedens, utrinque certis limitibus determinat fines, istis assignans & præbens quod sat est, illis quæ nimis demens.*

3. Definitur vero prudentia à Philosopho 6. Ethic. cap. 5. *Recta ratio agibilium.* Circa quam definitionem primò observandum est, quod duplex potest esse ratio agibilium, una generalis & communis, per quam regulæ bene operandi traduntur, alia particularis, quæ in singulis actionibus præscribitur quid hæc & nunc licet, vel expediat, aut debet fieri secundum rectam rationem. Prima non pertinet ad prudentiam, sed ad Theologiam, vel Philosophiam moralem: secunda vero spectat ad prudentiam, quæ non circa

universalia, sed duntaxat circa singulare versatur.

Secundo advertendum est, quod ratio agibilium adhuc potest esse duplex: alia quæ se tener ex parte potentia per modum habitus operativi, & hac est prudentia: alia quæ se habet per modum objecti inspecti & considerati, & ista est lex, quæ non est virtus, neque habitus operativus, sed comparatur ad prudentiam, ut idea artificis ad artem: nam sicut ars inspicio ideam, perficit artefactum; sic prudentia attendendo ad legem, dirigit actus humanos & liberos, qui sunt ipsa agibilita.

Tertiò notandum est, quod nomine agibilium intelligenda sunt primò & præcipue moralia, id est quæ ad bonos mores pertinent (a quibus boni simpliciter denominantur) & ad finem moraliter bonum, id est honestum conducunt; secundariò vero & minus principaliter quædam alia, quæ pertinent ad bonum & commodum vita humanæ, & ad bēnē vivendi quomodocumque rationem. Prudentia enim monastica v.g. non solum valet ad dirigendos mores uniuscuiusque in ordine ad honestatem, sed etiam ad quærenda aliqua licita vita commoda, vel ad vitanda incommoda & pericula; ad captandam aliorum benevolentiam, & vitandam offenditionem; ad discernendam aliorum ingenia, & vivendum cum illis pacifice, & similia. Unde Paulus Acto 23. prudenter egit, quando ut impetum Judæorum declinaret, in mortem ipsius conspirantium, iniecit quæstionem de resurrectione mortuorum, ut Phariseos & Sadduceos inter se committendo, utrumque vim contra se frangeret. Prudenter, inquam, egit, sive hoc fecerit ex altiori & honesto fine, ut Evangelium diutius prædicaret, sive tantum ut vitæ suæ consuleret. Christus etiam prudenter respondit Phariseis & Herodianis, Redde quæ sunt Casaris Caæri, & quæ sunt Dei Deo, ut invidiam quam ipsi conflate volebant, declinaret; sive sicut responsum illud prudens, quamvis Christus nihil aliud intendisset, quam Judæorum calliditatem eludere.

4. Idem patet in prudentia œconomica politica, & militari: prudentia enim œconomica non eo solum pertinet, ut familia honestè vivat, curando ut omnes domestici mores suos conforment ad præscriptum rectæ rationis, verum etiam ut familia bēne & commodè sit in iis quæ ad victum & vestitum, aliasque vita humanae necessitates spectant, juxta illud Christi Lucæ 12. *Fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram.* Prudentia etiam politica non solum curat ut cives honestè vivant servando leges, verum etiam ut abundant copiæ rerum necessiarium, & ut concorditer vivant & pacifice. Item prudentia militaris non curat solum ut milites honestè vivant, & virtutem fortitudinis, aliasque suo statu convenientes exerceant, sed etiam ut adhibeantur quæcumque alia ad bellum bēne gerendum, & victoriam consequendam necessaria: cujusmodi sunt, providere sapienter de commatu, captere opportunum locum, tempus, & occasionem pugnandi, & alia hujusmodi.

S. II.

Partes integræ, subjectivæ, & potentiales prudentie.

5. Triplex genus partium in qualibet virtute distinguuntur: alia vocantur integræ, alia subjectivæ, alia potentiales. Partes integræ dicuntur non aliqui habitus aut actus partiales, ex quibus ipsa virtus essentia coalescat (est enim quælibet virtus una simplex qualitas, omnino indivisibilis) sed quædam conditiones, aut dispositiones, aut actus, quibus perficitur opus virtutis. Partes subjectivæ sunt species virtutis, de quibus illa essentialiter prædicatur

B b 3 sicut